

การสอนสังคมศึกษา

สังคมศึกษาเป็นวิชาที่วากววยความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคมและทางธรรมชาติของมนุษย์ ในวิชาสังคมศึกษามักเน้นหนักไปในทางอยู่ร่วมกัน การใช้สิ่งแวดล้อมให้ตรงกับความต้องการ วิชาสังคมศึกษาในชั้นประถมศึกษาเกี่ยวข้องกับความเป็นมนุษย์ทั้งหลาย อันจะเห็นได้จากหลายวิชาที่ประกอบกันเป็นวิชาสังคม คือ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ เศรษฐกิจ มานุษยวิทยา สังคมวิทยา วิทยาศาสตร์ และศิลปะ หน้าที่อันสำคัญของวิชาสังคมศึกษาตรงกับความมุ่งหมายอันสำคัญของการศึกษา คือ การพัฒนาการของการเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย¹ มิเชลล์ (Michell)² ได้กล่าวถึงความสำคัญในวิชาสังคมศึกษาว่าช่วยใหทำงานร่วมกันได้อย่างสงบสุขและมีประสิทธิภาพ ให้เด็กได้รู้จักถึงความ เป็นพลเมืองดีของชาติ มีความฉลาดรอบรู้ ไซเหตุและผลในการตัดสินใจ รู้เท่ากัน เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอันเป็นผลทำให้เกิด ทศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ และมีโนธรรม

¹ สุรินทร์ สรสิริ และดำรง มัชยมนันท์, วิธีสอนสังคมศึกษา, (พระนคร: องค์การค้ำชูสภา, 2505), หน้า 1.

² John Michells, Social Studies For Children in a Democracy Recend Trends and Developments, (Englewood Chiff, New Jersey : Prentice-Hall Inc., 1960), p. 5.

อันเป็นแนวทางของสังคมส่วนรวม สุมณ อมรวิวัฒน์³ ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ที่สำคัญของวิชาสังคมศึกษา ซึ่งจะประกาศใช้เป็นหลักสูตรใน พ.ศ. 2521 คือ การมุ่งที่ตัวผู้เรียนเป็นส่วนใหญ่ในฐานะที่เป็นมนุษย์ที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างสงบสุข ทั้งนี้ เนื้อหาทางสังคมจึงต้องประกอบไปด้วยความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต มีมีโนธรรมประจำจิตใจ

การกำหนดเนื้อหาทางวิชาสังคมเป็นสิ่งสำคัญและต้องให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ด้วย และนอกจากนี้ เนื้อหาวิชาสังคมศึกษายังต้องปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมอยู่ตลอดเวลาและควร เน้นความสัมพันธ์ระหว่างตัวนักเรียนกับเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น⁴ การสอนและกรสร้างกระบวนการสัมพันธ์นี้ เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ครูและนักเรียนต้องไปปฏิบัติฝึกฝน เผชิญ กับปัญหาาร่วมกันเป็นเวลายาวนาน และในวิชาสังคมศึกษามุ่งเน้นในแง่ของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และให้มีมีโนธรรมอันพึงประสงค์⁵ การวางแผนการเรียนการสอนนอกจากจะปรับปรุงอยู่เสมอแล้ว ควรมองเพื่ออนาคตด้วย

³ สุมณ อมรวิวัฒน์, "เอกสารประชุมทางวิชาการ เรื่องหลักสูตรประถมศึกษาฉบับใหม่ ประจำวันที่ 17 - 19 มกราคม 2519," (พระนคร: โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) อัดสำเนา.

⁴ จงดี แสงเพชร, "กระบวนการวางแผนการศึกษา," สามัญศึกษา, 11 (มกราคม, 2517), 16.

⁵ ฉันทนา ภาคบงกช, "การสอนสังคมศึกษาหน่วยวันสำคัญของชาติในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์," (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 19.

การเรียนรู้ คือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม วิชาสังคมมุ่งในแง่ของทักษะทางสังคม ทักษะคิด ค่านิยม ซึ่งถ้าเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีถือว่าการเรียนรู้ได้ผล⁶ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องคุณธรรมเสริมสร้างลักษณะนิสัย นอกจากนี้จัดเนื้อหาให้เหมาะสมกับเหตุการณ์แล้ว ครูควรใช้วิธีการสอนที่ถูกต้อง เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีทักษะ ความสามารถ และทัศนคติที่ดีต่อสังคมเป็นส่วนรวม และเนื่องจากประเทศไทยปกครองระบอบประชาธิปไตย การสอนสังคมศึกษาควรจะมีกิจกรรมให้เด็กเลื่อมใสและปฏิบัติตามหลักของวิถีทางประชาธิปไตย ในระหว่างที่เด็กอยู่ในโรงเรียนนั้น ครูต้องสอนให้รู้จักสิทธิ ให้อยู่ในขอบเขตของกฎข้อบังคับ และหน้าที่ ให้มีสัมมาคารวะต่อกันและที่สำคัญที่สุดคือให้เด็กรู้จักค้นคว้าในปัญหาของสังคมและกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อช่วยแก้ปัญหาเหล่านั้นให้ดีขึ้น⁷

การสอนให้เด็กมีทักษะทางสังคม ย่อมทำให้เกิดทัศนคติ และค่านิยมที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของคุณธรรมเสริมสร้างลักษณะนิสัย นับว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ และสร้างเสริมให้เด็กได้เป็นพลเมืองดีของชาติ เคิร์กไกม์ (Durkheim)⁸ มีความเห็นในด้านการสอนศีลธรรมว่า ควรเน้นการสอนเพื่อให้นักถึงส่วนรวม และการสอนศีลธรรมมิได้มุ่งให้เด็กรู้และเข้าใจหลักธรรม แต่มุ่งหมายให้นักเรียนนำความรู้และความเข้าใจมาเปลี่ยนแปลงปรับปรุงนิสัยใจคอและความประพฤติให้ดีขึ้น มีคุณธรรมสูงขึ้นตามบทเรียนและชั้นเรียน การที่จะสอนศีลธรรมให้ได้ผลนั้นถือว่าควรจะมีกลวิธีหลาย ๆ อย่าง เพื่อให้นักเรียนเข้าใจและปฏิบัติตาม

⁶ชัยพร วิชาวุธ, "พัฒนาการใหม่ในวิชาจิตวิทยาการเรียนและการจำ," ศูนย์ศึกษา, (มกราคม, 2515), 90.

⁷สุรินทร์ สรสิริ และคำรัง มัชฌมน์, เรื่องเดิม, หน้า 5.

⁸ George Simpson Emile Durkheim, Selection From His Work, (New York: Thomas V. Crowell, Co., 1969), pp. 99 - 105.

สุมน อมรวิวัฒน์ ได้เสนอแนะว่า⁹ ครูควรรีไซ้ขอโปรแกรมการสอนช่วย เพื่อโยงธรรมทั้งหลายให้เป็นรูปธรรมที่นักเรียนสามารถจะเรียนรู้และเข้าใจได้ง่ายขึ้น สมถวิล อัจฉรินทร์¹⁰ ได้แนะนำวิธีการสอนสังคมศึกษาที่ไคยลว่า ครูควรจจะตั้งจุดมุ่งหมายในการสอนควย และควรใช้อุปกรณเข้าช่วย จัดกิจกรรมที่น่าสนใจ ผู้สอน ควรปรับปรุงการสอนให้ตรงกับความต้องการของนักเรียน โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม การรายงาน การอภิปราย โต้วาทิ รายงานข่าว อนงค้ ประมุขกุล¹¹ ได้เสนอแนะวิธีการสอนเพิ่ม เติมดังนี้

1. การบรรยาย
2. การใช้แบบเรียนหลาย เลม
3. การคิค้นหาคความรู้ เช่นคอบัญหาคความรู้อบคัว ฯ
4. การเรียมโดยการแกปัญหา ครูเสนอแนวแกปัญหา ครูนำปัญหาในชีวิตประจำวันมาให้เกิดคิคิดและวิพากษวิจารณ์ แล้วหาทางแกปัญหา
5. การเรียมโดยวิธีฝึกทักษะทางสังคมศึกษา เช่น ฝึกมรรยาท การแสดงควมเคารพ ตลอดจนการคิคิดเห็นโดยเสรี
6. การวัดผลโดยทดสอบควมรู้ เติมก่อนสอบ ขณะกำลังสอบและหลังสอบ

⁹ สุมน อมรวิวัฒน์, "การใช้สิ่งแวดลอมในการสอนที่ลธรรม" ศูนยศึกษา, 9(5) (พฤษภาคม, 2505), 35.

¹⁰ สมถวิล อัจฉรินทร์, "การสำรวจการวัดผลในวิชาที่ลธรรมในชั้นมัธยมศึกษาตอนคัน" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, 2505), หนา 7.

¹¹ อนงค้ ประมุขกุล, "บทบาทของการสอนสังคมศึกษา ชั้นระดับประถมศึกษาคอนคันต่อการปลูกฝังควมคิคิดรวบยอดของการ เป็นพล เมืองค้" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, 2514), หนา 5.

การเรียนรู้ที่ค้นออกเหนือไปจากการเรียนรู้ด้วยตนเองแล้ว ฉันทนา ภาคบงกช¹² ยังได้กล่าวถึงการใช้อารมณ์มาเป็นส่วนร่วม ทำให้ได้ผลดีกว่าการสนทนาโต้ตอบด้วยเหตุผล ทั้งนี้เพราะอารมณ์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมทัศนคติอย่างใหญ่หลวง และนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม นอกจากนี้ยังได้อ้างถึงคำพูดของ มุสตาฟา เชอริฟ (Mustafa Sherif) เอสอี แอช (S.E. Ash) และทีโอดอร์ นิวคอมบ์ (Theodore Newcomb) ✓ ว่าทัศนคติมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ เช่นนี้จะไม่เกิดขึ้นในการเรียนการสอนแบบธรรมดา แต่จะเกิดขึ้นในสภาพการเรียนรู้ยุคก้าวหน้า คือนำหลักการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ (Group Process) มาปรับปรุงการเรียนการสอนในห้องเรียนให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ไบเยอร์ (Beyer)¹³ ได้กล่าวถึงการใช้กระบวนการกลุ่มในการเรียนการสอน โดยเฉพาะในด้านการสอนคุณธรรมเสริมสร้างลักษณะนิสัยว่าเป็นการปรับปรุงทักษะการฟัง การใช้คำพูด การติดต่อสื่อสาร การอภิปราย และการหาแนวคิดที่ถูกต้อง

ความมุ่งหวังที่จะให้เกิดการเรียนรู้โดยมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจะสามารถเป็นความจริงได้ ถ้าหากมีการจัดการเรียนการสอนโดยอาศัยหลักที่ได้จากการศึกษาถึงปัญหาหลักและวิธีการให้ผู้เรียนเปลี่ยนพฤติกรรมดังได้กล่าวแล้วข้างต้น ซึ่งสรุปได้ว่าการสอนควรเน้นการเรียนรู้จากการกระทำด้วยตนเอง ค้นพบด้วยตนเอง ควรเรียนรวมกันเป็นกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนและขยายความคิดเห็นและประสบการณ์ และการนำอารมณ์เข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียน เพื่อช่วยพัฒนาทัศนคติทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียนและเกิดการเรียนรู้ขึ้น ผู้วิจัยเห็นว่า

¹² ฉันทนา ภาคบงกช, เรื่องเดียวกัน, หน้า 25.

¹³ Barry K. Beyer, "Conducting Moral Discussion in the Classroom," Social Education, V. 40 No. 4 (April, 1976), PP. 197 - 198.

การสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ (Group Process) เป็นการสอนที่มุ่งส่งเสริมคุณสมบัติทั้งกายใจและคาดว่าจะสามารถช่วยพัฒนาการสอนสังคมศึกษาหน่วยคุณธรรมเสริมสร้างลักษณะนิสัยได้เป็นอย่างดี

ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาหลักการของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ทดลองสอนวิชาสังคมศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย เพราะเห็นว่าการทำงานเป็นกลุ่มเหมาะสมกับเด็กในวัยนี้และเห็นควรทดลองดูว่าจะสามารถนำกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มาประยุกต์สอนวิชาสังคมศึกษาแก่นักเรียนระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 ได้ผลจริงหรือไม่ เพราะเด็กในวัยนี้มีความสนใจที่จะทำงานเป็นหมู่พวก และสนใจเข้าร่วมกิจกรรมเหล่านั้น¹⁴ อันเป็นการเหมาะสมที่จะฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อให้ได้ผลแนะนำให้นักเรียนรู้จักวิถีทางที่ดีในการทำงานร่วมกัน ผู้วิจัยคาดหวังว่า การสอนศีลธรรมหน่วย "คุณธรรมเสริมสร้างลักษณะนิสัย" นี้จะช่วยพัฒนาทักษะทางสังคม และพัฒนาทัศนคติอันจะก่อให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงสมดังจุดหมายของสังคมศึกษาแนวใหม่ ถาผลการวิจัยพบว่าวิธีการสอนสังคมศึกษาด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เป็นวิธีการสอนที่ให้ผลดีก็จะช่วยให้ครูมีวิธีการสอนสังคมศึกษาที่มีประสิทธิภาพต่อไป

กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในการเรียนการสอน

ในการเรียนการสอนที่ดี และเกิดผลแก่เด็กมากที่สุดนั้นคือ การเรียนรู้ที่เกิดจากการกระทำ (Learning by Doing)¹⁵ ครูผู้สอนได้พยายามคนคิดสอนทักษะต่าง ๆ ให้กับผู้เรียน เช่น ความรับผิดชอบ การติดต่อสื่อสาร มนุษย์สัมพันธ์ที่ดี ตลอดจนการมีชีวิต

¹⁴ สุรินทร์ สรสิริ และดำรง มัชยมนันท์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 37 - 38.

¹⁵ Borwin Cartwright And Alvin Zender, Group Dynamics, (3 ed., New York : Harper and Row Publisher, 1960), p. 9.

ในระบบประชาธิปไตย ซึ่งทำได้ยากและมีปัญหาต่าง ๆ อยู่มาก ต่อมาประมาณ ค.ศ. 1930 จึงได้มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับกลุ่ม มีนักปรัชญา และจิตวิทยาหลายท่านได้พยายามคิดค้นวิจัยหลังกลุ่มขึ้น จนในที่สุดได้เกิดการเรียนการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ (Group Process) ขึ้น

ทิสนา เทียนเสมอ¹⁶ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ไว้ว่า คือ กระบวนการที่ใช้กลุ่มในการแก้ปัญหาหรือกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดร่วมกัน เพื่อเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ผู้เรียนจะเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมด้วยตนเอง และใช้วิธีวิเคราะห์พฤติกรรมของผู้เรียนซึ่งเกิดขึ้น ในขณะที่เรียน เป็นกระบวนการสำคัญของการเรียน

⊗ หลักการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

เยาวพา เคชะคุปต์¹⁷ ได้สร้างทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สำหรับการสอนในระดับประถมศึกษาไว้ดังนี้

หลักการข้อที่ 1 การตั้งจุดมุ่งหมายของการสอน เป็น 2 ด้านคือ

1. จุดมุ่งหมายทั่วไป เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียน 3 ด้าน คือ
ด้านความรู้ ความเข้าใจในคอนเนอทวิชา (Cognitive Domain) ทางด้าน
มิโนธรรม (Affective Domain) และด้านทักษะ (Psycho motor)

¹⁶ Tisana Tiansame, "A Model for Pre - Service Teacher Training in Human Relations for Thailand" (Unpublished Ph.D. Thesis, Orizona State University, 1972), pp. 158 - 159.

¹⁷ เยาวพา เคชะคุปต์, "ทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516), หน้า 157 - 183.

2. จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม (Behavioral Objective) ซึ่งกำหนดโดยชัดเจนว่า จะให้ผู้เรียนกระทำพฤติกรรมอะไรในสภาพการณ์อย่างไร และต้องการให้ผลดีปรากฏเพียงใด

หลักการข้อที่ 2 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning Experience หรือ Activity) ควรเน้นประสบการณ์ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจได้ด้วยตนเอง โดยองค์ (Insight) ซึ่งมีแนวในการจัดดังนี้

1. เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีส่วนร่วมทางร่างกาย (Physical Involvement) มีส่วนร่วมทางด้านอารมณ์ (Emotional Involvement) และมีส่วนร่วมทางด้านสติปัญญา (Intellectual Involvement)

2. มีการแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อย

3. มีการกำหนดชั้นกิจกรรมดังนี้

3.1 กิจกรรมขั้นเริ่มต้น ครูเป็นผู้เตรียมตัวล่วงหน้าในสถานประกอบการแบ่งกลุ่ม วิธีการทำงาน กติกา หรือกฎเกณฑ์การทำงาน ระยะเวลาในการทำกิจกรรมและ เปิดโอกาสให้ซักถามก่อนลงมือทำงาน

3.2 กิจกรรมขั้นปฏิบัติ! อาจใช้กิจกรรมเรียนรู้ดังนี้

การอภิปราย (Discussion)

การตั้งคำถาม (Questioning Strategy)

การแสดงบทบาทสมมุติ (Role Playing)

การศึกษาเฉพาะกรณี (Case Method)

การเล่นเกมส์ (Games)

สถานการณ์จำลอง (Simulation)

กิจกรรมการเรียนรู้เหล่านี้ เน้นการคิดแบบสืบสวน (Inquiry) และแก้ปัญหา (Problem Solving) การจัดกิจกรรมควรให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการเรียน

กิจกรรมที่ควรกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงอารมณ์และความรู้สึก และให้คนพบหลักการ เรียนรู้ด้วยตนเอง และมีความสัมพันธ์กับคนอื่นมากที่สุด

หลักการข้อที่ 3 การวิเคราะห์ประสบการณ์ การเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถทางปัญญา (Intellectual Development) และมนุษยสัมพันธ์ (Human Relationship) การเรียนซึ่งผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในประสบการณ์ ผู้เรียนจะเกิดความรู้สึก (Sensation) จากการรับรู้ (Perception) ในประสบการณ์ที่ได้รับ ดังนั้นเพื่อให้การเรียนรู้กว้างขวาง มีการรับรู้ที่ตรงกัน จึงควรมีการอภิปรายเพื่อวิเคราะห์ประสบการณ์ของการเรียนรู้ซึ่งแบ่งออกเป็น

1. การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม (Learning Process Analysis) ด้วยการอภิปรายถึงความคิด วิธีการทำงาน ความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม และปฏิสัมพันธ์ในการทำงานกลุ่ม เพื่อช่วยให้เข้าใจตนเอง ปรับปรุงบุคลิกภาพและพฤติกรรม ตลอดจนส่งเสริมแนวคิด ค่านิยมของตนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยให้เข้าใจผู้อื่น ช่วยพัฒนามนุษยสัมพันธ์และความเป็นผู้นำ

2. การวิเคราะห์เนื้อหาวิชา (Content Analysis) คือการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสิ่งที่ได้รับจากการเรียนรู้ เป็นการถ่ายทอดประสบการณ์ การเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ได้ค้นพบแนวคิดที่ต้องการด้วยตนเอง และขยายประสบการณ์การเรียนรู้ให้เหมาะสม และมีความหมายต่อผู้เรียนแต่ละคน

หลักการข้อที่ 4 การสรุปและนำหลักการไปประยุกต์ใช้ (Application in Role Life) เมื่อผู้เรียนได้แนวคิดแล้วควรมีการสรุปแบบสังเคราะห์ (Synthesis) เชื่อมโยงแนวคิดของแต่ละคนให้ผสมผสานกัน และช่วยกันหาแนวทางในการนำหลักการที่ได้ประยุกต์ไปใช้ให้เข้ากับตนเอง ใช้กับผู้อื่นเพื่อแก้ปัญหาในอนาคต เพื่อพัฒนาสังคม และประยุกต์เพื่อสร้างสรรคสิ่งใหม่

หลักการข้อที่ 5 การประเมินผล (Evaluation) การประเมินผลช่วยให้ทราบว่า การสอนตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ควรประเมินผลการเตรียมบทเรียนการสอนของครู การเรียนรู้ของนักเรียน ทางด้านสัมฤทธิผลของกลุ่มทางด้าน

วิชาการและการทำงาน และการเรียนรู้ของนักเรียนด้านความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม การให้
ข้อสังเกตแก่กัน (Feedback) และช่วยให้ผู้เรียนประเมินผลพฤติกรรม และความ
สัมพันธ์ที่ตนเองมีกับผู้อื่นได้

การฝึกการเรียนรู้ควยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์นี้ ควรจะได้มีการฝึกการทำงาน
ร่วมกันนอกเหนือไปจากธรรมดาแล้ว ควรจะใช้เวลาฝึกการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นระยะเวลาหนึ่ง
ติดต่อกัน เพื่อที่จะได้มีประสบการณ์ ความรู้สึก ปฏิบัติต่อกัน มีการรับรู้ในพฤติกรรมร่วมกัน
ระยะเวลาในการฝึกควรใช้ประมาณ 10 - 40 ชั่วโมง¹⁸

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในปี ค.ศ. 1972 ทิสานา เทียนเสม¹⁹ ได้เขียนวิทยานิพนธ์ ปริญญาเอกของ
มหาวิทยาลัยอริโซนา สหรัฐอเมริกา เรื่อง "แบบจำลองการฝึกอบรมด้านมนุษยสัมพันธ์แก่
นักเรียนฝึกหัดครูในประเทศไทย (A Model for Pre-Service Teacher
Training in Human Relations for Thailand) งานวิจัยนี้ว่าเริ่มต้นแพร่
ความคิดในการนำกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มาใช้ในประเทศไทย

เขาวพา เกษะคุปต์²⁰ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
สำหรับการสอนในระดับประถมศึกษา" เพื่อเป็นแนวทางสำหรับครูและผู้สนใจสามารถนำไปใช้

¹⁸Charles Seashore, "What is Sensitivity Training ?"
Sensitivity Training and Laboratory Approach (Illinois: P.E.
Peacock Publisher, Inc. 1970), pp. 12 - 14.

¹⁹Tisana Tiansame, loc cit.

²⁰เขาวพา เกษะคุปต์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 128.

ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบรรยากาศการเรียนรู้แบบประชาธิปไตย และตรงตามจุดมุ่งหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ แล้วสร้างบทเรียนไปทดลองสอนนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4, 5 และ 6 ผลปรากฏว่า สามารถประยุกต์ใช้กับผู้เรียนที่มีอายุและความสามารถแตกต่างกันได้จริง และพบว่า การเรียนการสอนตามทฤษฎีนี้ เป็นการช่วยให้ผู้เรียน ได้รับความรู้ ได้รับความฝึกทักษะและเป็นการปลูกฝังทัศนคติ และค่านิยม ตลอดจนส่งเสริม ความเมตตาสัมพันธ์ที่กระหว่างผู้เรียนและผู้สอน

ฉันทนา ภาคบงกช²¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การสอนสังคมศึกษา หน่วย "วันสำคัญของชาติ" ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ด้วยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ผลปรากฏว่า นักเรียนที่ เรียนด้วยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีพัฒนาการทางมนุษยสัมพันธ์และสัมฤทธิ์ผลทางการ เรียนสูงอย่างมีนัยสำคัญและมีทัศนคติในทางที่ดีขึ้น และปรากฏว่าทัศนคติของนักเรียนพัฒนา ขึ้นทุกกลุ่ม

ฉันทนา เทพบริรักษ์²² ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบผลการสอนวิชา วิทยาศาสตร์ หน่วย "พลังงาน" โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และวิธีการสอนแบบธรรมคา ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลปรากฏว่า นักเรียนที่ เรียนด้วยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีพัฒนาการ ทางมนุษยสัมพันธ์และสัมฤทธิ์ผลทางการ เรียนสูงอย่างมีนัยสำคัญ และมีทัศนคติที่ดีขึ้นกว่านักเรียนที่ เรียนด้วยการสอนวิทยาศาสตร์แบบธรรมคา

²¹ฉันทนา ภาคบงกช, เรื่องเดียวกัน.

²²ฉันทนา เทพบริรักษ์, "การเปรียบเทียบการสอนวิทยาศาสตร์ หน่วย "พลังงาน" โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และวิธีการสอนแบบธรรมคา ในชั้นประถมศึกษาปีที่ หก" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518).

ปัทมา เทพอักษรพงศ์²³ ได้วิจัยเรื่อง "การสอนการอ่านเอาเรื่องภาษาอังกฤษด้วยกระบวนการกลุ่ม" ผลปรากฏว่า สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนที่สอนด้วยวิธีแปลและวิธีกระบวนการกลุ่มแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ แต่ผลจากการสำรวจทัศนคติในการเรียนของนักเรียนปรากฏว่ามีทัศนคติที่ต่อการเรียนด้วยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

พัชรี เอี่ยมทัศน²⁴ ได้วิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาคณิตศาสตร์หน่วย "ร้อยละ" โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และวิธีการสอนแบบธรรมคาในชั้นประถมศึกษาปีที่ห้า" ผลปรากฏว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีพัฒนาการทางมนุษยสัมพันธ์และสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูงอย่างมีนัยสำคัญ และมีทัศนคติที่ดีกว่านักเรียนที่เรียนด้วยการสอนคณิตศาสตร์แบบธรรมคา

²³ ปัทมา เทพอักษรพงศ์, "การสอนอ่านเอาเรื่องภาษาอังกฤษด้วยกระบวนการกลุ่ม" (วิทยานิพนธ์ ครุศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516).

²⁴ พัทรี เอี่ยมทัศน, "การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาคณิตศาสตร์หน่วย "ร้อยละ" โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และวิธีการสอนแบบธรรมคา ในชั้นประถมศึกษาปีที่ห้า" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518).